Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2015

Styrelse från årsmötet 2015

Ordförande
Marie Andersson (till årsmötet 2016)

1:e vice ordförande
Kerstin Forss (till årsmötet 2017)

2:e vice ordförande
Tom Teljer (till årsmötet 2017)

Skattmästare
Anders Blomqvist (till årsmötet 2017)

Ständig sekreterare
Håkan Liby

Ledamöter
Eva Wikström (till årsmötet 2017)
Karl-Erik Berglin (till årsmötet 2017)
Claes Erlandsson (till årsmötet 2016)
Göran Ulväng (till årsmötet 2016)
Britt-Marie Strand (till årsmötet 2016)
Ann-Mari Hagman (till årsmötet 2016)

Arbetsutskott
Ordföranden, förste vice ordföranden, andre vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren.

Revisorer
Karin Francois Ågstrand, KPMG
Staffan Lundqvist

Revisorssuppleanter
Mattias Eklöf, KPMG
Nils G Larsson

Valberedning
Erik Forss (sammankallande)
Alf Hanslöf
Eva Wrede

Representant i Sveriges Hembygdsförbunds förtroenderåd
Tom Teljer

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds årsstämma 2015
Kerstin Forss
Tom Teljer
Erik Fors

Styrelsen har hållit fyra protokollförda sammanträden och arbetsutskottet har sammanträtt vid tre tillfällen under året.

Styrelsesammanträdet den 21 september ordnades som ett längre arbetsmöte på Linnés kammare, Vallhovs säteri, Jumkil.

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygds- förbund var den 31 december 2015 82 st. och medlemsantalet 15 453.

Enskilda medlemmar utgjorde den 31 december 2015

Betalande	542	(2014:	587)
Ständiga	41	(2014:	45)
Hedersledamöter	5	(2014:	5)
Medaljörer	26	(2014:	27)
Summa	614	(2014:	664)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattmästare Anders Blomqvist i samverkan med Pareto Securities AB i Stockholm.

Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med förbundet svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till förbundet och Sveriges Hembygdförbund, medlemsservice, hemsidan, årsboksredaktion, medlemsblad, möten och utflykter, service till anslutna föreningar samt för den löpande ekonomiadministrationen med redovisning, betalservice, årsbokslut, budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter. Den ekonomiska förvaltningen framgår av balans- och resultaträkningen för 2015.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för åtta stiftelser som är samförvaltade. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar och årsbokslut för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, Ola Ehns minnesfond, Elisabeth Wensters minne, Blankfelts stipendiefond för uppländsk folkmusik, samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond.

Constance Anderssons donationsfond och Hilmer Åbergs fond har Upplandsmuseet som destinatär. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till museets verksamhet.

Stiftelserna Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Elisabeth Wensters minne och Upplandskretsen för hembygdsvårds fond har permuterats under året pga. att avkastningen i dessa tre stiftelser inte täcker förvaltningskostnaderna. Merparten av det återstående kapitalet utdelades under 2015.

Det återstående kapitalet i Stiftelsen Eli-

sabeth Wensters minne, 194 768 kr, utdelades enligt stadgarna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. I övrigt, se *Stipendier och bidrag* nedan.

Vinterting

Söndagen den 1 februari samlades ombud för länets hembygdsföreningar traditionsenligt till Vinterting på Eklundshof. Totalt var 25 hembygdsföreningar representerade. Vintertinget öppnades av förbundets ordförande Marie Andersson. Efter inledande ord övergick hon till högtidlig utdelning av Disa Gilles pris som enligt styrelsens beslut tillföll Balingsta hembygdsförening.

Två bidrag ur landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond utdelades till Hökhuvuds hembygdsförening respektive Älvkarleby hembygdsförening.

Därefter utdelade Märit Ehn ett stipendium ur Ola Ehns minnesfond, till docent Britt Liljewall för ett forskningsprojekt som syftar till att ge ut en kommenterad och analyserad utgåva av Carl Hindric Robsahms dagboksanteckningar från 1835 respektive 1837. Han ägde och bebodde egendomen Gribbylund i Täby socken. Arbetet kommer att färdigställas under 2015 för publicering 2016.

Därefter höll Britt Liljewall ett föredrag med titeln "Individen som historiens lackmuspapper. C.H. Robsahm och hans dagböcker".

Kerstin Forss och Britt-Marie Strand informerade om aktualiteter inom SHF och det regionala förbundet och Charlotte Folin, Studieförbundet Vuxenskolan redogjorde för vårens kursombud och samarbetsprojekt.

Vintertinget avrundades med gruppdiskussioner vid kaffeborden kring frågeställningar som styrelsen utformat.

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris, för föredömlig insats inom uppländsk hembygdsvård, tilldelades Balingsta hembygdsförening. Priset motiverades av "hembygdsföreningens breda engagemang för Balingsta sockens historia, nutid och framtid. Under mottot 'En hembygdsförening i tiden' arbetar föreningen målmedvetet för att hela socknen skall leva. Förutom traditionella aktiviteter har föreningen engagerat sig i att rädda förskolan och utbyggnaden av bredbandsnätet. Balingstadagen lockar stor publik som får ta del av lokala företagares produkter, utställningar och föredrag".

Årsmötet 2015

Förbundets årsmöte ägde rum lördagen den 11 april i Huddunge församlingshem. Årets värdförening och arrangör, Huddunge hem-

bygdsförening, bjöd på ett innehållsrikt program som lockade ett stort antal deltagare, långt över 100 personer.

Arrangemanget startade med frukost i församlingshemmet och därefter kunde deltagarna bese bygdens sevärdheter i samband med en rundtur med traktorskjutsar. Kenth Hansson, tidigare medaljör, och medlemmar i hembygdsföreningen visade och berättade.

Efter lunchen följde årsmötesförhandlingarna som leddes av kulturnämndens ordförande i Heby kommun, Torbjörn Ivarsson. Inte mindre än 112 ombud för 48 föreningar och enskilda medlemmar var närvarande.

För att förstärka föreningens ekonomi och säkra utgivningen av årsboken Uppland, beslutade årsmötet att årsavgiften 2016 för enskilda medlemmar skulle höjas från 225 kronor till 250 kronor.

Vårutflykt och vårstämma

Vårutflykten den 23 maj lockade drygt 50 personer. Besöksmålen var samlade i Tegelsmora och Tierp, med korta avstånd mellan sevärdheterna. Men tidsmässigt var avstånden desto större – objekten skildrade medeltiden, järnbruksverksamheten, 1800-talets folkkonst och Monarkepoken i Tobo på 1900-talet.

Tobo Bruksmuseum invigdes 2014 i Gamla Folkets Hus. Museet bjöd på både fakta och nostalgi. Vi kände igen Limexskidan, Monark Radio/TV, radioapparaten Nornan, Tobokärran m.m. Leif Högström och Ove Rundlöf visade och berättade. Tord Sjölin visade gruppen runt i järnbruket och beskrev industriepoken på ett målande sätt.

Till ordförande för Vårstämman, i samband med lunchen i Folkets Hus, valdes Erik Forss. Till ombud för de enskilda medlemmarna valde stämman: Elisabeth Arwidsson, Solveig Brundin Eriksson, Gun-Britt Gunnarsson, Bengt Hallerström, Bengt Jonsell, Anders G Törner, samt Ingalill Andersson, ersättare. Avslutningsvis utdelade vice ordförande Kerstin Forss Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds förtjänstmedalj till MaryAnn Olarsbo.

Efter lunchen gick resan vidare till Tegelsmora hembygdsgård. Tegelsmora hembygdsförening tog emot i hembygdsgården och berättade om bygden och föreningen. Tegelsmora kyrka från 1400-talets senare del är centralpunkten i den välbevarade kyrkomiljön. Den sengotiska gråstenskyrkan visades av Pia Bengtsson Melin, Upplandsmuseet.

Lars Larsgården i Munga by är framför allt känd för de välbevarade målningarna i mangårdsbyggnaden, utförda av målaren Hans Wikström 1818. Ägaren Ove Larsson välkomnade gruppen och tecknade gårdens historia innan vi steg in i huset och imponerades av de fantastiska målningarna.

Medaljör

Förbundets förtjänstmedalj 2015 tilldelades MaryAnn Olarsbo, Lövstabruk. Hon har varit verksam inom hembygdsrörelsen under flera decennier, såväl på lokal som på regional nivå. Specialintresset under alla år har varit Lövstabruk och den uppländska brukskulturen, järnhanteringens kulturhistoria och framför allt de människor i brukssamhället som inte alltid givit avtryck i historieskrivningen.

MaryAnn Olarsbo har varit aktiv, drivande och i flera fall initiativtagare till en lång rad projekt och verksamheter: Bildandet av Lövsta Bygderåd, utgivningen av skriften LövstaBygden, iordningställandet av och verksamheten i Smedsbostaden, iordningställandet och verksamheten av Leufsta Bruksarkiv, uppordnandet av Gottfrid Skytts snickeriverkstad, guidningsverksamheten, berättarkvällar i Smedsbostaden, utställningar med mera, med mera.

MaryAnn Olarsbo har varit verksam i styrelsen för Lövsta Bygderåd på flera olika ansvarsposter, ledamot av styrelsen för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund samt ledamot i förbundets valberedning.

Höstutflykt

Höstutflykten den 27 september bjöd på ett omväxlande program som lockade drygt 50 deltagare, det vill säga en fullsatt buss.

Runstenar var ett huvudtema och runolog Marit Åhlén, tidigare verksam vid Runverket, Riksantikvarieämbetet, visade några välkända runstenar, bland annat parmonumentet i Back-Norrby, Vårfrukyrka socken, ristat av Livsten till minne av en far och hans son. Den högra stenen har ett särskilt intresse för medlemmarna i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Det fyrfota djuret som pryder stenen, är nämligen inspirationskällan till förbundets egen logotype.

Härnevi kyrka från 1400-talets senare del med medeltida högaltare och synnerligen välbevarade målningar utförda av Albertus Pictor själv, omkring 1480, visades av Pia Bengtsson Melin, Upplandsmuseet.

I det vackra höstvädret passade det perfekt att inta lunchmatsäcken på Kvekgårdens tun. Den välbevarade bondgården på ursprunglig plats, ägs av Upplands fornminneförening och hembygdsförbund. Håkan Liby presenterade gårdens historia och Ann-Mari Hagman berättade om Lagunda hembygdsförenings verksamhet på Kvekgården.

Biskops-Arnö, slutligen, är en rik och naturskön kulturmiljö som erbjuder många sevärdheter, bland annat den berömda gotiska salen. Herman Bengtsson, Upplandsmuseet, inledde med en föreläsning om anläggningen och tog sedan deltagarna med på en rundvandring i området.

Primus för hembygdsföreningar

Sedan några år tillbaka har Upplandsmuseet, tillsammans med Sockenstugans vänner i Funbo och norska KulturIT, drivit ett projekt med syfte att utveckla en nättare version av databassystemet Primus. Primus används av Upplandsmuseet och många andra museer, för att registrera bild- och föremålssamlingar.

Registreringen av hembygdsföreningarna samlingar ser mycket olika ut, från handskrivna inventarieböcker och blanketter till olika former av databaser. Vissa föreningar saknar helt register. Målet är att länets kulturhistoriska samlingar ska vara tillgängliga i en gemensam databas. Denna målsättning betonas också i landstingets Regionala kulturplan.

Syftet har varit att komma fram till en förenklad version av Primus som är mer anpassad för hembygdsföreningars behov. Föreningarnas samlingar i form av föremål, fotografier och byggnader, ska på sikt kunna registreras och digitaliseras via ett smidigt och användarvänligt förfarande. Därmed säkerställs den information som är knuten till objekten. Sockenstugans vänner i Funbo har skrivit in information, hämtat in fotografier, anmält problem, ifrågasatt och varit med och utvärderat produkten.

I Primus finns också möjligheten att webbpublicera hela eller delar av samlingar, vilket innebär att de blir sökbara på nätet via DigitaltMuseum. Visionen är att hembygdsföreningarnas samlingar tillgängliggörs under ett gemensamt tak med namnet Hembygdsföreningar i Uppsala län. Idag finns cirka 100 objekt ur Sockensstugans vänner i Funbos samlingar publicerade och sökbara på nätet.

Temakväll om skolmuseer

Den 7 oktober arrangerade förbundet i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan, en lyckad temakväll om skolmuseer och skolsamlingar. Totalt 17 personer från sex föreningar deltog. I övrigt deltog representanter för förbundets styrelse och Studieförbundet Vuxenskolan.

Håkan Liby inledde med en presentation av femomenet skolmuseer och skolsamlingar med några konkreta exempel hämtade från länet. Bland annat presenterades Upplandsmuseets utredning om skolstugan i Karlholmsbruk, som utförts på uppdrag av Tierps kommun. Därefter visades bilder på skolmuseer som knöt an till de föreningar som var representerade. Varje förening fick kommentera och beskriva bakgrundshistoria, ägandeförhållanden och verksamhet.

I samband med kaffe och hembakat bröd diskuterande deltagarna ett par gemensamma frågeställningar i mindre grupper. Kvällen avslutades med en sammanfattande diskussion som mynnade ut i ett konstate-

rande att det vore lärorikt och trevligt att besöka varandras skolmuseer.

Uppland i forskningen

I samarbete med Länsforskningsrådet i Uppsala län arrangerades temadagen *Uppland i forskningen* den 13 november på Upplandsmuseet. Ansvarig för programmet var Göran Ulväng och Marie Ulväng.

Kurser

Den 23 maj arrangerades kursen *Att förmedla kulturarv på ett lockande sätt* på friluftsmuseet Disagården. Temat var kulturarvspedagogik och hembygdsföreningarnas möjlighet att vara en viktig och inspirerande resurs för skola och lärare. Museipedagog Stina Flink, Upplandsmuseet, ledde kursen som förbundet avser att följa upp på olika sätt.

Stipendier och bidrag

Under 2015 utlyste Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund stipendier och bidrag ur tre fonder. Styrelsen beslutade att utse stipendiater och bidragsmottagare enligt nedan.

Stiftelsen Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond:
Kristina Berglund, 10 000 kr,
Harbo hembygdsförening, 15 000 kr,
Tegelsmora hembygdsförening, 15 000 kr
och Frösåkers hembygdsförening, 20 000 kr.

Stiftelsen Nils och Barbro Sundquists minnesfond, 125 000 kr:
Herman Bengtsson.

Upplandskretsen för hembygdsvårds fond för främjande av äldre odlingskultur:
Nora hembygds- och fornminnesförening,
30 000 kr.
Dannemora hembygdsförening, 7 000 kr
Hållnäs hembygdsförening, 5 000 kr,
Balingsta hembygdsförening, 5 000 kr +
3 000 kr,
Vaksala hembygdsförening, 6 400 kr och
Harbo hembygdsförening, 130 000 kr.

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet har, i överensstämmelse med stadgarna, svarat för löpande förvaltning enligt styrelsens bestämmelser. Följaktligen har AU förberett styrelsesammanträden, Vinterting och årsmöte.

Hemsida

Sekreteraren har ansvarat för Upplands fornminnesförening och hembygdförbunds hemsida.

Publikationer

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2015 med landsantikvarie Håkan Liby som redaktör. Årgången innehöll totalt fem artiklar: För kärlek, tro och minne av Pia Bengtsson Melin, Fågeldammar i Uppland av Ingvar Svanberg, "För sitt vårdslösa och grymma tillvägagående" av Agneta Lilja, Vetenskapssocitetens gård vid Sankt Eriks torg av Per Lundgren samt Måssfolket av Gunnar Larsson.

Två nummer av medlemsbladet Meddelanden har utgivits med Håkan Liby som redaktör.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Styrelsen beslutade att också säsongen 2015 uppdra åt Lagunda hembygdsförening att svara för tillsyn, öppethållande, bokningar och visningar på Kvekgården. Föreningen arrangerade även ett antal programaktiviteter under sommarsäsongen, bland annat nationaldagsfirande den 6 juni och ett skolprojekt om livet på en bondgård förr i tiden.

Kvekgården hade totalt 517 besökare under verksamhetsåret.

Kvekgården är byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Anläggningens status som byggnadsminne kräver hög trovärdighet i utförande samt i val av traditionella material vid fortlöpande åtgärder på byggnaderna.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseet svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion.

För kontakten med hembygdsföreningarna svarar Upplandsmuseets tjänstemän. Antikvarierna har hållit kontakt med föreningarna genom personliga besök, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande, vilket innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster

(förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiservice till förbundet.

Upplandsmuseet förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representerades förbundet av en ordinarie ledamot, Marie Andersson och en suppleant, Kerstin Forss.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse och Upplandsmuseets ekonomichef Anders Blomqvist är skattmästare.

Marie Andersson ordförande

Håkan Liby sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits

Karin Francois Ågstrand *Staffan Lundqvist*